

PANOVNICKÝ DVŮR

Jakub Razim

CO JE „STÁT“?

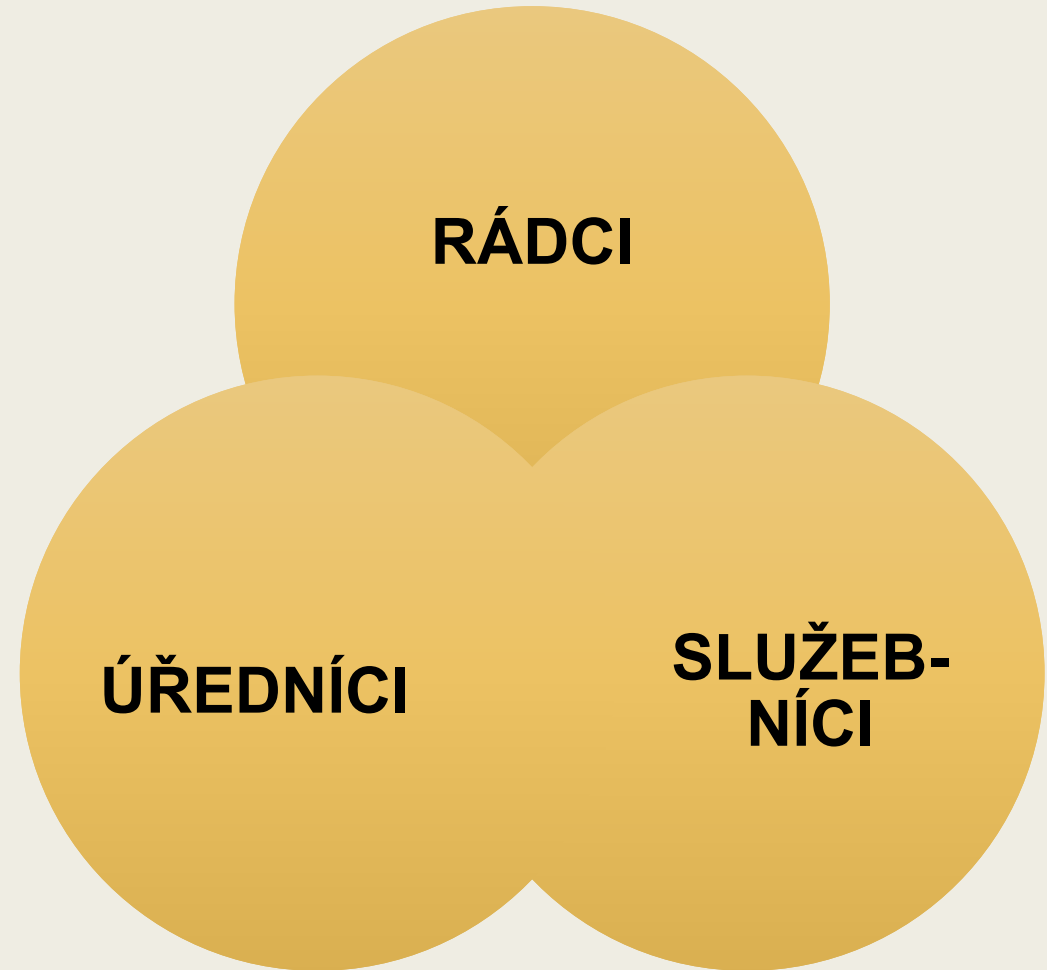
- **lidské společenství**, které si na (víceméně) pevně určeném území (víceméně) úspěšně nárokuje pro sebe monopol (kontrolu) na legitimní použití fyzické moci
- **poměr panství člověka nad člověkem**, opírající se o prostředky moci, jež je dobrovolně uznávána za legitimní

„PANSTVÍ“

- šance nacházet poslušnost u určitého okruhu lidí pro každý příkaz, který je vydán
- x moc: legitimita, dobrovolnost
- základ stv. panství → legitimizační nástroje:
 - konsensus (Schneidmüller)
 - rituální inscenace (Althoff)
- předmětové členění (Moraw)

„SPRÁVA“ (Willoweit)

- prostředky a způsoby výkonu panství
- stabilizace v prostoru
- projevy:
 - *zpísemnění vladařských aktů*
 - *zajištěním opakovatelnosti činností na podkladě archivní dokumentace*
 - *profesionalita aparátu*

„ÚŘAD“

- **„genetické pojetí“** (Moraw): množina dobově a místně podmíněných správních činností, vykonávaných v zastoupení za panovníka, jenž nemohl plnit své povinnosti naráz ve všech koutech své rozlehlé říše
- **úřad je služba na principu delegace a zastoupení**
- okruhy činnosti: 1. výkon svěřených úředních pravomocí, 2. správa majetku
- smluvní základ
- **PO:** proaktivní ochrana vladařských práv a správa majetku + fidelita jako korektiv řádného výkonu úřadu
- **PR:** odměna

„TŘI TVÁŘE DVORA“ (Butz-Dannenberg)

1. právní dějiny

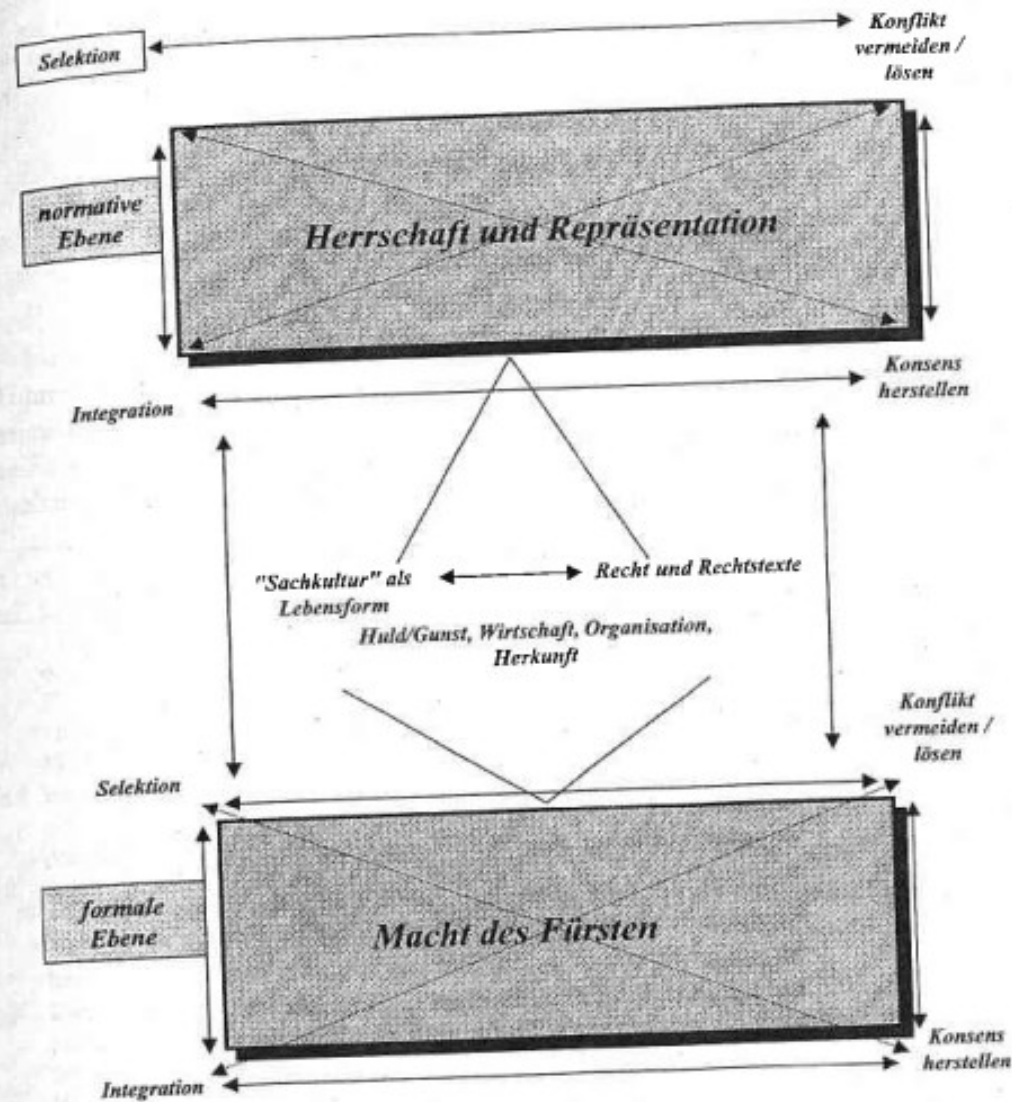
- **Verfassungsmitte** →
blízko/daleko
 - prostorově-geogr. →
stabilita/mobilita
 - personálně-struktur. →
Personenverband →
užší/širší dvůr
- **moc. centrum**
 - cíl → legitimizace vlády +
integrace polit. elity
 - rituály moci
 - konsens

2. sociální dějiny

- komunikace navenek →
reprezentace
- „přitažlivost“
 - služba je *honor*
 - *gratia ducis/regis*
- rostoucí komplexnost vlád. praxe
→ počet a specializace fcí

3. kulturní dějiny

- *curialitas*
- *repraesentatio* → legitimizace vlády
 - dovnitř: identita
 - navenek: jinakost
- rituály, festivity

Allgemeines Hofstrukturmodell
 (Reinhardt Butz und Lars-Arne Dannenberg)

BENEFICIÁRNÍ SYSTÉM

- **družina** (Graus) → **úřední beneficia** (Žemlička)
 - termín: Russocki
 - pův.: VM
 - **def. znaky:**
 - *neexistence většího soukromého vlastnictví*
 - *politická elita žije z podílu na důchodech státu, které jsou ji odměnou za službu panovníkovi*
 - **organizační pilíře:** 1. hradské zřízení, 2. služebná organizace
 - **materiální pilíře:** 1. veřejná břemena obyvatelstva, 2. výnosy knížecího hospodaření, 3. regály a monopoly
 - KRITIKA:
 - **„soukromé“ režijní velkostatky x „velká knížecí vesnice“ (Třeštík)**
 - **centralizované „patrimoniální panství“ (Russocki) x „konsensuální panství“**

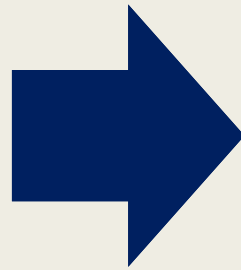
DVŮR (*curia*): CENTRUM

- **CO: organizované společenství** → 1. nadřízených a podřízených osob, 2. kolem vůdčího jednotlivce, který je jeho tvůrcem, 3. má správní, politické a soudní fce + 4. z hosp. dův teritoriálně zakotvené, 5. má fce reprezentační a kult., 6. je centrem mzn. aktivit (Hlaváček)
- **KDO:**
 - ***curia minor*** → „**všední**“: členové vládnoucího rodu s „domácností“ (úředníci + služebníci + rádci)
 - ***curia maior*** → „**slavnostní**“: obec. shromáždění
- **KOLIK:** cca desítky (12.-13. stol.)
- **teorie:**
 - „***Hausherrschaft***“ (Brunner): původ dvora v rodině
 - „***Zivilisationsprozess***“ (Elias): evoluce domácího služebníka ve dvorského hodnostáře
 - „***Hof als soziales System***“ (Hirschbiegel): kultura, vliv, čest, koloběh darů, klientelismus“

DVORSKÉ ÚŘADY

- **čtveřice hlavních úřadů** (od 12. stol., Rösener)

- *komorník*
- *maršálek*
- *stolník*
- *číšník*

- **dvorské úřady**

(čestné služby a chod dvora)

- *maršálek*
- *lovčí*
- *mistr kuchyně*
- *mečník*
- *stolník*
- *číšník*
- *další služebnictvo*

- **zemské úřady**

(veřejná správa s celozem. působností)

- *nejvyšší komorník*
- *mincmistr*
- *dvorský sudí*
- *kancléř a kancelářský personál*

PANOVNÍK

- **titulatura:** („pražský“) **kníže** → **král** (osob., dědičný)
- **pax, Sv. Václav = věčný panovník** → **transpersonální monarchie 12. stol.** (Třeštík, Nový)
- **pravomoc:**
 - **vojenská** → vojevůdce event. zástupce, terit. omezení (výpravy, služba), sněm. svolení (zda? x po 1526 kolik?)
 - **soudní** → zdroj a garant spravedl., předseda soudů, odvolání od soudu komor. (obec. nekonkurence zem. soudu) a dvor. (léna, odúmrti), apelační soud 1548, prokurátor
 - **zákonodárná** → obyčej x psané právo (sněm. usnesení, majestáty s pečeti, obec. nálezy, ZZ), konkurence zem. sněmu a soudu
 - **finanční** → po 1526 komorní x korunní majetek (1499, dispozice s vůlí stavů)
 - **správní** (vč. lenní, nad církví) → zem. hejtmani, místodržící, jmenování a odvolání zem., kraj. a dvor. úředníků, jmenování soudců, od 2. pol. 13. stol.: **dominium speciale** (města, duch. instituce, regály) **x generale** (spor PHA vs. BNO)
 - **VÝV:** pravomoci trvají, mění se míra a způsob jejich uplatňování
- **nástupnictví:**